

Pályaelhagyó logisztikai tisztek konverziója az üzleti logisztikába

Doktori (Ph.D.) értekezés szerzői ismertető

Készítette: Bányai Kornél
Tudományos témavezető: Dr. habil. Molnár Ferenc alezredes

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen folyó "A védelmi szektor társadalmi kapcsolatrendszere" című kutatási programjának részeként 2003. második felében készítettem értekezést a pályaelhagyó logisztikai tisztek üzleti logisztikába való konverziójáról.

A dolgozat a bevezetésen és az összegzésen kívül alapvetően öt részből áll.

Az első, elméleti részben a humán erőforrás áramlás fogalomrendszerének és tartalmának polgári és haderőre jellemző értelmezését foglaltam össze. Bemutatom a polgári életben alkalmazott módszereket és technikákat, az ott működő rendszerek folyamatát, jellemzőit. Ebben a részben a rekonverzió általános és haderőbeli értelmezése a cél.

A második részben a társadalom és a haderő viszonyának változásait foglalom össze.

A harmadik részben áttekintést adok a rekonverzió honvédségi történetéről, felvázolom a civil életbe történő visszaintegrálás történelmi tanulságait amelyek hasznosíthatóak nemcsak a jelen humán erőforrás áramlási rendszer hatékony kezeléséhez, hanem a jövőbeni rekonverziós stratégiához is.

A negyedik részben összegzem a régió országaiban a haderő leépítésének helyzetét illetve a rekonverzióban szerzett tapasztalatokat.

Az ötödik rész tartalmazza a magyar logisztikus hallgatók, tisztek és leszereltek körében végzett empirikus kutatások eredményeit. Ez felöleli a leszerelés okait, a leszerelés folyamatát és támogató eszközeit, a munkakeresés eszközeit, a leszerelők munkaerőpiaci megítélését, önképüket és beválásukat. Ennek a résznek a végén a rekonverziós esélyek javításának lehetőségeire is kitérek.

A kutatás 3 fő csoportra irányult: a graduális képzésben résztvevő hallgatókra, az aktív logisztikai tisztekre és a leszereltekre. Az adatgyűjtés az egyetem graduális képzésben résztvevő hadtáp-ellátó (gazdálkodási) szakos hallgatók, aktív logisztikai tisztek valamint leszerelt és a polgári logisztikában elhelyezkedett logisztikai tisztek körében kérdőíves felmérés, fókuszcsoportos interjúk és mélyinterjúk alapján készült.

Logisztikai tisztnak azt a tiszti rendfokozattal és felsőfokú végzettséggel rendelkező hivatásos katonát tekintettük, akinek állománytábla szerinti beosztása valamely logisztikai szervezetben van. A felmérésben részt vett tisztektől kapott adatok alapján átlagéletkoruk 34,4 év, 44%-uk gazdasági, 51% műszaki végzettségű. A műszaki végzettségűek közel fele gépész-, egynegyede villamosmérnöki, kisebb részben pedig közlekedés-, építő-, informatikus-, vegyész illetve egyéb mérnöki képzettséget takart. Közel 5% rendelkezett más képzettséggel (egészségügyi, agrár stb.) Az összes megkérdezettnek csupán 7%-a (5 fő) nem rendelkezett polgári felsőfokú

végzettséggel. 87% számolt be nyelvtudásról, amely kétharmad részben legalább középfokú.

A kutatásban részt vett leszerelt és az üzleti logisztikában elhelyezkedett logisztikai tisztekről elmondhatjuk, hogy mindegyikük rendelkezik polgári diplomával (6 fő közgazdász, 2 fő villamosmérnök és 1 fő közlekedésmérnök).

Átlagéletkoruk 37,8 év, átlagosan 10 évet töltöttek a hadseregben és 1992 és 2000 között szereltek le. A haderőben mindannyian logisztikai beosztásokban szolgáltak, leszerelésük óta mindannyian felsőfokú logisztikai szakképzettséget igénylő közép- vagy felsővezetőként dolgoznak vagy dolgoztak.

Minden leszerelt tiszt rendelkezik nyelvtudással, angolul legalább középfokon beszél (5 fő középfokon, 4 fő felsőfokon).

A leszerelt tisztek közül 6 fő polgári felsőoktatási intézménynél (is) szerzett diplomát, öten pedig két diplomával is rendelkeznek.

A katonai logisztikusok tehát minden vizsgált állománykategóriában képzett, nyelveket beszélő szakemberek. A képzettséget, végzettséget és nyelvtudást mint rekonverziós problémát egyetlen vizsgált csoport sem vetette fel.

Az általános készségek, képességek tekintetében összességében jóra értékelte magát minden megkérdezett vizsgált csoport, hiszen a hallgatók esetében 3,6-os, a tisztek 3,9-os, a leszerelt katonák pedig 4,3-as átlaggal értékelték a megadott szempontok alapján.

Az általános szempontok alapján a leszerelt katonák kivétel nélkül minden pontban jobbnak tartják megítélésüket, mint a hallgatók és az aktív tisztek. Az értékelésbeli különbség több esetben nagyságrendekkel tér el. Látható, hogy az általános szempontokban a hallgatók mindenütt a legrosszabb értékelést adták, a tisztek minden kategóriában jobbnak mint a hallgatók de rosszabbnak mint a leszerelt tisztek, a leszerelt tisztek pedig magasan a legjobbra értékelték.

Ezek az adatok egyértelműen láttatják, hogy a katonák önképe, saját szakmájukból, hivatásukból eredő önértékelésük az általános készségek tekintetében ellentmondásos. A leszerelt tisztektől kapott válaszok azt mutatják, a haderőben szolgálók alulértékelik általános képességeiket, készségeiket a munkaerőpiac relációjában.

Az értékelésben meglévő markáns különbségek mellett azonban figyelemreméltó hogy nagyon hasonló az értékelésben kirajzolódó sorrend. Mind a három állománykategóriában az első helyeken végzett a vezetői szervezői készség, a rendhez, fegyelemhez való viszony, a határozott döntési képesség, a határidőre elvégzett munka. Emellett egyformán a rangsor alján említették a vállalkozó szellemet, az innovációt és az értékorientációt.

Mindhárom vizsgált csoport tehát közel azonos sorrendet állított fel ezekben a szempontokban, tehát egyformán látják melyek az erősségeik és a

fejlesztendő területek. Ennek értékelése azonban láthatóan markáns különbséget mutat.

A rekonverzió sikerességében vitathatatlan a szaktudás szerepe. A felmérésben szereplő szakismeretek megítélésében összességében hasonló átlagokat kapunk minden állománykategóriában: a hallgatók 3,3, az aktív tisztek 3,5, a leszerelt logisztikai tisztek pedig 3,4-es átlaggal értékelték. Ennek részleteiben azonban itt is nagy eltérések tapasztalhatóak az állománykategóriák között.

A hallgatók ítélik meg a katonai logisztikai szaktudást a leghomogénebben, átlagértékeik 3,0 és 3,7 között mozognak. Ugyanez az aktív tisztek körében 3,0 és 4,1, míg a leszerelt és a polgári logisztikában elhelyezkedett tisztek esetében ez a legdifferenciáltabb, 2,9 és 4,6 között mozog.

Szakmailag minden kategória saját magát közepesnél jobbra értékelte átlagban, de szakterületenként több esetben igen nagy eltérések vannak.

Általánosságban azt mondhatjuk, hogy a katonák (aktívak és leszerelték egyaránt) saját magukat legerősebbnek készletgazdálkodásban, szállításban, raktározásban érzik, míg legkevésbé termelés és szolgáltatásmenedzsmentben, az anyagi folyamatokhoz kapcsolódó jogi ismeretekben és minőségmenedzsmentben és informatikában. Csak ebben az utóbbi említett négy kategóriában született közepesnél gyengébb átlagérték, és ez is kizárólag a leszerelt tisztek körében. Ennek valószínű oka, hogy ezeken a területeken sokkal élesebb a kontraszt az üzleti és a katonai logisztika között, így a leszerelték tapasztalataik alapján nyilvánvalóan kritikusabbak.

Annak ellenére, hogy nagyon eltérően minősítették szaktudásukat a vizsgált csoportok, itt is megfigyelhető az értékelésben kirajzolódó sorrendiség közötti hasonlóság.

Minden csoportban az első három helyen végzett a szállítás, készletgazdálkodás és a raktározás, a 4.-6. helyen szerepel a beszerzés, értékesítés-elosztás és a logisztikai stratégia, 7.-9. hely között végzett a logisztikai folyamatokhoz kapcsolódó pénzügyi ismeret és az informatika. Mindenütt az utolsó három hely egyikén végzett az anyagi folyamatokhoz kapcsolódó jogi ismeret és a minőségmenedzsment.

Az értékelésben megjelenő differenciáltságot mi sem mutatja jobban, hogy a leszerelt katonák a sorrendben legmagasabbra értékelt első három helyen 4,0 átlag felett értékelték (4,1-4,6), míg az utolsó 3 helyen 3,0 alatt (2,3-2,9). Ugyanezek az értékek a hallgatók és a tisztek esetében jóval kisebb szórást mutatnak.

Az adatokból látható, hogy a kirajzolódó sorrend alapján mindhárom vizsgált csoport egyformán látja a katonai logisztikusok szaktudásának általuk vélt erős és gyenge pontjait, ennek megítélése azonban – hasonlóan az általános készségek, képességek megítéléséhez - erősen eltérő. A leszerelt

tisztek az erősségeket sokkal jobbnak, a gyengébb területeket pedig sokkal rosszabbnak ítélik a hallgatónál és az aktív logisztikai tiszteknél.

A haderő sajátos társadalmi szerepe miatt nem lehet figyelmen kívül hagyni az onnan a polgári életbe kerülőkkel kapcsolatos beállítódásokat sem. Egy leszerelő katona esetében nem csupán az általános készségek, képességek, szakmai kompetenciák számítanak, hanem annak a háttérnek a munkaadó általi megítélése is, ahonnan érkezik, ahol gyakorlatát és szaktudását szerezte.

Nagyban eltér a leszerelt katonák véleménye ebben a kérdésben is a hallgatók és az aktív tisztek véleményétől. A leszerelttek szerint a polgári logisztikában a katonai logisztikai múltat egyértelmű előnyként vagy inkább előnyként értéklik. Egyik leszerelt tiszt sem adott bizonytalan (is-is), vagy negatív választ.

Az aktív logisztikai tisztek többsége (68%) szerint előny a katonai logisztikai múlt, viszont 30%-uk már bizonytalan ebben. Úgy vélik még élnek a negatív sztereotípiák, a civil szféra (rossz értelemben) ismeri a sereget és ez rossz ajánlólevél. Ennek ellenére a "katonás" jelzöt a logisztikusnál sokkal előnyösebbnek tartják mint a többi szakmánál. Hátrányuknak tartják viszont hogy túlszabályozott körülmények között dolgoznak, ezért nem tartják őket innovatívnak. Szerintük az a logisztikus aki önszántából szerel le, mind jól megállja a helyét a civil szakmában.

A hallgatók a fele (51%) értékeli úgy, előnyös számára a katonai logisztikai múlt. 45%-uk azonban bizonytalan ebben, és csak kis részük (4%) gondolja hogy számára kifejezetten hátrányt jelent majd a katonai előélet. A tisztekhez képest sokkal optimistábbak, a katonai múlt szerintük nagyon jó referencia, különösen a vezetői kvalitások tekintetében, magatartásán és megjelenésén látszik a hadsereg (jó értelemben). Egyre kevésbé élnek szerintük a negatív sztereotípiák a katonákkal szemben. Úgy vélik azonban, a katonákhoz képest a civilek még nem nagyon tudják mi az a logisztika, nem tudják mit ér ebben a szakmában egy katona.

Egyetlen válaszadó sem értékelte úgy, hogy számára a katonai múlt egyértelmű hátrányt jelentene, és nagyon alacsony azoknak az aránya, akik erre inkább hátrányként gondolnak (hallgatók 4%-a, aktív tisztek 2%-a).

Arra a kérdésre, miszerint ismert-e a civil életben a logisztika katonai eredete, szintén ellentmondásos válaszok érkeztek. Minden kategóriában a válaszadók több mint fele szerint ez nem ismert tény. A leszerelt tisztek esetében ez az arány a legmagasabb (1 fő kivételével mindenki).

A rekonverzió sikeressége szempontjából döntő kérdés, hogy a leszerelt és szakmájában sikeresen elhelyezkedett logisztikai tiszt vajon megállja-e a helyét, beválik-e új munkahelyén.

Az állománykategóriák válaszaiból egyértelműen látszik, hogy a katonák önértékelése nagyban elmarad a leszerelt és a polgári logisztikában

elhelyezkedett tisztékétől. Különösen nagy a különbség a hallgatók esetében, akik a tízes skálán 2,4-el értékelték alacsonyabbra a bevalást, mint a leszereltek. Az aktív tiszték 1,6-el alacsonyabb értékelése is nagy eltérésnek tekinthető.

A bevalással kapcsolatos értékelés jól mutatja azt a kontrasztot, amely a haderőben szolgálók és a leszereltek önképére jellemző. A leszerelt és a saját szakmájukban elhelyezkedett logisztikusok magas értékelése azt mutatja, a katonai logisztikai múlt összességében igen jól konvertálható a polgári logisztikában.

A kutatás során a megkérdezetteknek lehetőségük nyílt arra, hogy kifejtsek nézeteiket a rekonverzió hatékonyságának, eredményességének javítási esélyeiről, lehetőségeiről.

A katonai logisztika polgári életben való könnyebb konvertálhatóságához szükséges változtatások tekintetében itt a legnagyobb a hasonlóság az egyes állománykategóriák véleménye között.

A legalacsonyabb értékelés az egyes szempontok alapján az összes állománykategóriát tekintve a 3,3-as érték volt, tehát mindenütt érezhető a változtatás igénye.

Legmarkánsabban a polgári képzésekkel, szervezetekkel való szorosabb együttműködést jelölték meg, valamint annak a fontosságát hogy a katonai logisztika hírért, eredményeit markánsabban meg kell jeleníteni. A hallgatók és a tiszték körében ennek nagyobb jelentőséget tulajdonítottak, mint képzésnek (oktatott tantárgyak) és a szakmai gyakorlatoknak.

Az oktatott tantárgyak összetételével és tartalmával kapcsolatosan a leginkább a tananyag időszerűségét, korszerűségét vetette fel minden vizsgált csoport. A tananyag frissítése, életszerűbbé tétele általános elvárásként fogalmazódott meg. Az elavult technikákat és technológiákat, idejét múlt szabályzatokat nem kellene tanítani, ezeket időpocsékolásnak vélik. Ezzel együtt a hallgatók és a tiszték véleménye szerint még gyakorlatiasabbá kellene tenni a képzést.

A leszerelt tiszték úgy vélik, több civil logisztikát kellene tanítani, hiszen annak ismerete nem csupán a rekonverzió szempontjából fontos, hanem az ott alkalmazott technológiák a haderőben is eredményesen alkalmazhatóak lennének. Több civil tárgyat látnának szükségesnek, valamint emelnék a menedzsment tárgyak számát. Egyhangú vélemény volt, hogy a katonai és a polgári logisztikát nem lehet teljesen elkülönítve kezelni, hiszen a haderő ma már nem burokokban él, nem engedheti meg magának a saját belső feladatrendszerén túl nem látó szakemberek kiképzését. Úgy vélik nem húzhatóak olyan éles határok a haderő és a polgári logisztika között mint ahogyan ezt ma teszik, és ennek meg kellene jelennie a képzésben is.

Az aktív tisztek leginkább a katonai és civil képzések közötti átjárhatóságot, az áthallgatás lehetőségét említették. Úgy vélik közös gyakorlatok, hallgatók kölcsönös fogadása nem csak a magasabb szintű szakmai képzést és a rekonverziót segítené, hanem emelné a haderő logisztikai tevékenységének színvonalát is.

A leszerelt tisztek is elsősorban az átjárás, áthallgatás lehetőségét említették. Jónak tartanak ha a katonai képzésben megjelenhetnének polgári tankönyvek, tananyag és oktatócsere. Többen úgy látták, hogy a katonai logisztikai képzést könnyen lehetne a polgári képzések "fölé" pozícionálni, vagyis presztizse, elismertsége eredményeinél fogva sokkal magasabb lehetne.

Szakmai gyakorlatokból minden vizsgált csoport többet tartana kívánatosnak. A gyakorlatoknak nem csak hangsúlyosabbaknak kellene lenniük a képzésben, hanem komplexebbeknek is. Ebben elsősorban csapatok helyett logisztikai, ellátóközpontokban végrehajtott gyakorlatokra gondoltak, illetve olyan gyakorlatok szervezését amelyek a teljes ellátási láncra kiterjednek.

A szakmai gyakorlatok tekintetében egyedül a leszerelt tisztek vetették fel, hogy civil cégekkel is együtt kellene működni ebben. Többen hasznosnak vélnék, ha civil logisztikai cégeknél történhetne a gyakorlatok egy része.

A katonai logisztikát minden vizsgált csoport alulreprezentáltak és alulértékeltnek vélik, amelyben viszont nagyon sok kiaknázatlan lehetőséget lát. A katonai logisztikai múlt sokkal többet ér, ha annak presztizse, elismertsége magasabb. Úgy vélik, nincs is igazából PR-ja a katonai logisztikának. A NATO gyakorlatok, külföldi gyakorlatok bemutatásával, nyílt napok szervezésével, a polgári logisztikával való több kapcsolat sokat segítene.

A leszerelt tisztek szerint a katonai logisztika jó híre szorosan összefügg a Honvédség jó hírével, nem lehet jó híre a katonai logisztikusoknak ha a Honvédség egészének sincs. Rengeteg lehetőséget látnak a PR tevékenységben, úgy vélik a katonai logisztika elismertsége, eredményei alulreprezentáltak.

Az összesített eredmények azonban jól mutatják, hogy a most a haderőben szolgáló logisztikus hallgatók és tisztek önképe elmarad attól, mint amit a leszerelt katonák a civil életben tapasztalnak. Elmondható azonban, hogy a leszerelt katonák szaktudásuk és gyakorlati tapasztalataik alapján igen jól beválnak az üzleti logisztikában.

A katonák véleménye alapján több területen is fejleszthetőek lennének a katonai-polgári logisztikai kapcsolatok, ami a logisztikai és humán erőforrás gazdálkodási szakma egésze számára hasznos és előnyös lenne.